

בית הכנסת תלמידי ישיבת פוניבז' (צעירים)

רח' האדמו"ר מצאנו 10

בני ברק

שיעור ממורנו הגאון ר' יו"ט זנגר שליט"א

ש"ק פ' מקץ תשע"ט

האם יש להדר להדליק נרות חנוכה בשמן זית מא"י

יש להסתפק אם הדלקת נרות חנוכה בשמן זית מא"י יותר מהודר מהדלקתן בשמן זית מחו"ל, ואת"ל שיש מעלה בזה, האם צריך לשלם יותר עבורו כמו בכל הידור מצוה.

מקום הספק הוא, שאם מדליקין נרות חנוכה בשמן זית דומיא דמקדש, א"כ כמו ששם הדליקו בשמן זית מא"י (ע' מתני' במנחות פ"ה: וברמב"ם ה"ל איסורי מזבח פ"ז ה"ב), כמו"כ אפשר גם בימינו יש להדר להדליק בשמן זית מא"י, או שמא מקום גידול הזיתים אינו מעלה כלל בעצם השמן זית.

עוד יש להסתפק, דקיי"ל בברכות (ל"ט: ובשבת קי"ז:): דיש לבצוע על הלחם שקיימו בו מצות עירוב, הואיל דאיתעביד בה מצוה חדא, ליתעביד בה מצוה אחריתי, וא"כ כיון שהפרישו תרו"מ משמן זית מא"י, אפשר יש מעלה להדר להשתמש דווקא בשמן זית זה יותר מלהדליק בשמן זית מחו"ל.

הדלקת נרות חנוכה בשמן זית מא"י

בענין הדלקת נרות חנוכה בשמן זית מא"י, כבר מובא בפוסקים שרבים מהדרים להביא שמן זית מא"י לחו"ל להדלקת נרות חנוכה (שו"ת אמרי יושר ח"א סי' ק', ושו"ת מהר"ש ענגל ח"ב סי' ד') אלא שדנו, האם הדבר מותר גם בשמן של שביעית.

האם המעלה של שמן זית היא משום שדומה לבהמ"ק או משום דצליל נהוריה

בדברות משה (שבת סי' כ"ו על פ' במה מדליקין אות כ"ג) כ' מרן הגר"מ פיינשטיין זצ"ל, דיש לדייק שיטת המ"ב בנידון אם הזכר לשמן שבבהמ"ק הוא דווקא בשמן זית או אפילו בכל שמן, ונקדים להביא לשון המאירי בשבת (כ"א. ד"ה ממה) שכ' וז"ל נרות של שעוה מותרות לנר חנוכה, ומ"מ נויי מצוה הוא לעשות בשמן, אחר שהנס הי' בשמן, והוא שאמרו למטה כל השמנים יפים לנר ושמן זית מן המובחר, ואע"פ שקצת מפרשים פירשוה לענין שבת, בתוס' פירשוה לענין חנוכה עכ"ל. הרי מדויק דיש מעלה להדליק בשמן ולא בשעוה משום שהנס הי' בשמן, אבל לא כתב שמדליקין דווקא בשמן זית משום שבבהמ"ק הדליקו בשמן זית.

ולכאורה הכי מדויק גם במ"ב, דהרי הרמ"א (סי' תרע"ג ס"א) כתב דאין שמן זית מן המובחר, ואם אין שמן זית מצוי, מצוה בשמנים שאורן זך ונקי, שנוהגים במדינות אלו להדליק בנרות של שעוה כי אורן צלול כמו שמן, והוסיף המ"ב (סק"ד) דמ"מ מצוה בשל שמן טפי מנרות של שעוה דע"י השמן נעשה הנס, וצריך להבין, למה לא כ' המ"ב דמטעם זה מצוה בשמן זית. והנה השעה"צ (שם סק"ד) כ' דמקור דבריו הוא בשו"ת מהר"י ברונא (סי' ל"ט), והדבר פלא למה הביא משו"ת מהר"י ברונא ולא מהכל בו, דהרי הדרכי משה בעצמו כ' שיש להעדיף להדליק בשמן זית משום שהנס הי' בשמן זית, וז"ל והמנהג פשוט להדליק בשעוה מצוה מן המובחר כמו בשמן זית, וכתב מהרא"י דטעמא כי בודאי צלול נהורא

טפי מכל השמנים, ובכל בו יש מדליקין בנרות של שעה, ור"פ הי' מצריך נרות ארוכות, אמנם מצוה מן המובחר בשמן זית שבו הי' הנס עכ"ל.

ועכצ"ל שהמ"ב למד כמש"כ המאירי, דזכר לנס הוא להשתמש בשמן ולא בשעוה, וכמש"כ בשו"ת מהר"י ברונא (סי' ל"ט בסו"ד), ולא הביא מש"כ הדרכי משה בשם הכל בו, משום שכאשר הגמי הביאה מעלת שמן זית, כ' סיבה אחרת, דצלול נהורי, ולא משום זכר לנס, וא"כ אפילו אם יש מעלה בשמן זית, אבל אין הסיבה משום זכר למקדש אלא כמש"כ בגמ' דצלול נהוריה.

מחלוקת האחרונים אם צריך שמן זית הראוי למאכל

ונ"מ טובא לפ"ז אם צריך להקפיד דווקא בשמן זית הראוי למאכל, דסו"ס בין אם הוא רק למאור ובין אם הוא ראוי לאכילה, צליל נהורי טפי. והוסיף בדברות משה שהטעם למה בגמ' לא הוזכר מעלת שמן זית דומיא לנס פח השמן, הוא משום דשמן זית שהוכשר למנורה שהוא כתית, כמעט וליכא עתה בזמנינו, שבנ"א אין משתמשין בזה, והיתה עשייה מיוחדת לצורך המנורה, וא"כ אין לנו השמן זית שהוכשר למנורה.

מצוה מן המובחר להדליק בשמן זית גם אם הוא ביוקר

אמנם בלבוש (סי' תרע"ג ס"ב) ובח"א (כלל קנ"ד ס"ח) כ' דיש הידור בשמן זית משום שדומה למקדש, וכמש"כ הכל בו, והא"ר הוסיף דיש להדר בשמן זית אפילו אם הוא ביוקר, ומה שהגמ' לא נתנה טעם זה אלא הטעם דצליל נהורי, היינו משום שאינו מחוייב לטרוח כדי להשיג שמן דומיא דמקדש, משא"כ לטעם של צליל נהורי צריך לטרוח.

אבל במ"ב לכאורה מדוייק כמו שדייק בדברות משה וכמדוייק במאירי, דזכר למקדש הוא שיקפיד להדליק בשמן ולא בנר שעה, ולכן המ"ב הזכיר מעלת שמן משום שבו נעשה הנס וכמבואר בשו"ת מהר"י ברונא, ולא הביא שיטת הכל בו שהובא בדרכי משה להדליק בשמן זית זכר לנס. לפ"ז מדוייק במ"ב שמעלת שמן זית אינה דווקא משום שכן הי' במקדש, אלא משום דצליל נהורי, וא"כ לפי המ"ב אפילו אם אינו ראוי למאכל ג"כ טוב, דגם שמן זית שאינו ראוי למאכל, צליל נהורי.

לפ"ז מבואר היטב סברת הפוסקים הסוברים שיוצאים גם בשמן זית שאינו ראוי לאכילה, דסו"ס צליל נהורי טפי, ולא נאמר בו שיהי' דומיא דפח השמן בבהמ"ק, וכמדוייק במאירי ובשו"ת מהר"י ברונא וכן נקט המ"ב, ואילו הפוסקים הסוברים שיש מעלה בשמן זית הראוי למאכל, ס"ל כמש"כ הכל בו, הלבוש והח"א, שמעלת שמן זית היום היא דומיא דפח השמן, ויש לציין דלשיטה זו, כתב הלבוש דיש להדר אחריו גם אם הוא ביוקר. אבל עדיין יש להסתפק אם צריך לשלם ביוקר עבור שמן זית מא"י, דאפשר סגי בשמן זית מחו"ל.

מעלת קיום מצוה בשיריים של דבר שקיימו בו מצוה

יש להסתפק אם בנד"ד שייך הכלל של הואיל ואיתעביד ביה מצוה חדא ליתעביד ביה מצוה אחריתי, דבמקור האי דינא בברכות (ל"ט:) ובשבת (ק"י:). מיירי בריפתא דעירובא, דכיון שקיימו מצוה בו, יקיימו עוד מצוה בו כגון לחם משנה בשבת, אבל בנד"ד, אפילו אם הפרישו תרו"מ מהשמן, לא יקיימו מצות נרות חנוכה בתרו"מ שהופרשו, אלא בשיריים של חולין שנשארו אחרי הפרשת תרו"מ, ומי יימר שגם בזה שייך האי כללא.

בשו"ת בצל החכמה (ח"ג סי' ס"ז סק"ו) כי דיש להביא ראיי' לספק זה ממש"כ המ"ב (סי' תרפ"א סק"א) בשם הב"ח והעטרת זקנים, שאם במוצאי שבת חנוכה אין לו נרות להבדלה וגם לנרות חנוכה, יכול לברך על הנר למצות הבדלה ולכבותה, ולחזור ולהדליקה למצות נר חנוכה, ועדיף טפי למיעבד הכי, דכיון דעביד בה מצוה חדא, ליעבד ביה מצוה אחריתא. הרי מבואר שבהדלקת שיירי הנר של הבדלה כדי לקיים מצות נר חנוכה, גם מהדר שמקיים מצוה בנר שכבר קיים בה מצוה, אע"פ שבעצם לצורך נר חנוכה הוא רק מדליק מה שנשאר מהנר של הבדלה, ואינו מדליק עצם הנר של הבדלה, ולא דמי לריפתא שהשתמש בו לצורך עירובו, ומשתמש באותו לחם לצורך לחם משנה. בשו"ת בצל החכמה (שם סק"ז) הביא ראיי' ליסוד זה ממש"כ המאירי בברכות (ל"ט: ד"ה ממה) והארחות חיים למהר"א הכהן מלונגל (דף שלש סעודות אות ח') דשיירי פתילות של נרות שבת מדליקין אותן במוצאי"ק לברך בהן על האור מדין כיון דאיתעביד בה מצוה חדא, והרי התם מדליקין ממה שנשאר אחרי שהדליקו נרות שבת, וא"כ הוי ראיי' שמעלה זו נאמרה גם על השיריים של המצוה ולא רק בחפצא דמצוה גופא.

החלפת הפתילות של נרות חנוכה כל לילה

אמנם בשו"ת בצל החכמה הנ"ל העיר מהמבואר בשו"ע (סי' תרע"ג ס"ד) שאין חוששין להחליף הפתילות כל לילה, והמ"ב (סקל"א) הסביר דאדרבה יותר קל להדליקן כשהן כבר מודלקין. מאידך גיסא הדרכי משה (סק"ו) כי בשם הכל בו שנהגו לחדש את הפתילות כל לילה לפי שהנס היה מתחדש כל לילה, ועוד יש לעשות כן זכר למקדש שהחליפו את הפתילות כל יום.

והנה בשיטת השו"ע לא הזכירו שיש להשתמש בפתילות ישנות מהטעם דכבר איתעביד בהו מצוה (בהדלקתן בלילה הקודמת), ומזה הוכיח בשו"ת בצל החכמה דעכצ"ל שהפתילה הנשארת אינה נחשבת דאיתעביד בה מצוה, משום שהמצוה נעשתה רק בחלק של הפתילה שדלק ונשרף ולא במה שנשאר, והביא שכבר דן בזה בשו"ת חתן סופר (סי' ס"ח), אמנם שם כי (ד"ה והנראה) שאם ידליק הפתילה שנשאר מאתמול א"א לומר שבזה יש המעלה של "כיון דאיתעביד בה מצוה חדא", אבל בכל זאת יש לה קצת מעלה משום שהיתה "בסיס לתשמישי מצוה".

אבל לענ"ד יש לדחות ראית הבצל החכמה מהאי דינא, דאי משום הא, הרי י"א דהאי כללא של הואיל ואיתעביד בה מצוה חדא ליתעביד בה מצוה אחרית, היינו דווקא בשתי מצוות שונות, כגון עירוב תבשילין ולחם משנה, וכמדוויק קצת בלשון **ליתעביד בה מצוה אחרית**, ומה"ט לא הזכירו הפוסקים שאם השתמש בחלה ללחם משנה בליל שבת, יקפיד להשתמש בה גם ללחם משנה בסעודת היום, ואח"כ יבצע עליה לסעודה שלישית כמש"כ הפוסקים לגבי הפת של עירוב תבשילין, דבכל שבת אינה **מצוה אחרית** אלא אותה מצוה, ולכן כשמשתמשים באותן פתילות של אתמול, לנרות חנוכה של היום, כיון שהכל מצות נר חנוכה, לא שייך האי כללא, ולכן הפוסקים לא הזכירו טעם זה, משא"כ בלחם של עירוב תבשילין שמשתמשים בו ללחם משנה, שהן שתי מצוות שונות ודו"ק.

לשיטת הריטב"א יש לבצוע בש"ק בבוקר ובסעודה שלישית על הלחם שבירך עליו המוציא בליל שבת

אבל יש להעיר ע"ז ממש"כ הריטב"א בשבת (ק"י: ד"ה כד) אהא דשנינו דהואיל ואיתעביד בה חדא מצוה ליתעביד בה מצוה אחרית וז"ל וה"ה לכבר שכבר בצעו עליו (פרש"י שבציעה היינו ברכת המוציא) בסעודה אחת, שמצוה לבצוע עליו בסעודה שניה אם הוא עדיין שלם, וכן כל כיוצא בזה עכ"ל, וצ"ע טובא שהפוסקים לא הזכירו ענין זה.

לפיז עדיין יש ראיי מהא שמדליקין נר להבדלה, ואח"כ מדליק שיירי הפתילה לנר חנוכה, שיש מעלה של כיון דאיתעביד ביה מצוה חדא גם בשיריים, ולפיז גם לגבי שמן זית של איי שהפרישו תרו"מ ממנו, י"ל שראוי להדר להדליק בשמן זה, יותר מעל שמן מחו"ל, אע"פ שהשמן מא"י הוא רק שיירי המצוה ולא המצוה גופא (של תרו"מ).

טויית ציצית מצמר של ראשית הגז וממה שנשאר מהצמר אחרי קיום מצות ראשית הגז

בדרך אמונה (הלי בכורים פ"י ס"ק קכ"ד) הביא שיש נוהגים להשתמש בצמר של ראשית הגז למצות ציצית, ומביאים שהאמרי אמת זצ"ל (מכתבי תורה עמוד ע"ה ס"י מ"ג) הסביר טעם הדבר, דהואיל ואיתעביד ביה מצוה חדא ליתעביד ביה מצוה אחריתי (ברכות ל"ט:), וזה החביבות של חיטים שנתרמו ונתעשרו יהיה בהם ג"כ מצוה אחריתא, פ"י לקיים בהם מצות מצה, אבל החי הרי"ם זצ"ל (הובא שם בהג"ה) כ' כיון שאין תרומה חלה אא"כ היא מתרת השיריים (פסחים ל"ג:), ממילא השיריים נחשבים כאיתעביד בו מצוה, משא"כ בראשית הגז, דהאומר כל גיזותי ראשית, דבריו קיימין וא"צ שיריים (חולין קל"ו: ורמב"ם הלי בכורים פ"י ה"ח), ממילא לא שייך בגיזה זו מעלת כיון דאיתעביד בה מצוה חדא, רק בראשית הגז גופא.

מעלת לחם משנה על חלות שהפרישו מהן חלה מלחם משנה על חלות שלא הפרישו מהן חלה

לפיז בשמן זית שהפרישו ממנו תרו"מ, כיון דבעי שיריים לעיכובא כדי שהתרו"מ יחולו, אפשר שפיר נחשב כאיתעביד בה מצוה חדא. אבל לפיז נאמר דיש להעדיף לבצוע בשבת על חלות שהפרישו מהן חלה, אע"פ שהחלות שבצוע עליהן אינן החפצא דמצוה של חלה, וזה עדיף מלבצוע על חלות שנאפו לכבוד שבת ולא הפרישו מהן חלה (כגון שלא היה בהן שיעור להפרשת חלה), וחדוש זה לא הזכירו הפוסקים.

האם בליל השני יש להדר להדליק השמן שנשאר מאתמול

והנה יש מקום לחלק בין הפתילות שנשארו מאתמול, ובין שמן שהפרישו מהם תרו"מ, דהרי לפי הכלל דאיתעביד בה מצוה חדא ליתעביד בה מצוה אחריתי, אם נשאר שמן מלילה הקודם, צריך לדקדק ולהדר להדליק שמן זה בלילה שלאחריו, והפוסקים לא הזכירו ענין זה, ואמנם המ"ב (סי' תרע"ז סק"ז) כ' לגבי שמן שנשאר, יכול להשתמש בהן למצות הדלקה בלילות שאחריהן, אבל לא כ' שיש חיוב בדבר, ולכאורה קשה טובא, דמאי שנא הפתילות ומאי שנא השמן.

בשו"ת בצל החכמה (ח"ג סי' ס"ז סק"ג) הסביר, דרק בנר שהדליקו לשם מצוה שייך להחשיב את החלק הנשאר ממנו, להקדימו לקיום מצוה אחרת מדין הואיל ואיתעביד וכו', דהרי כל הנר מחובר יחד, והכל גוף אחד, וכמו"כ לגבי הפתילה, ואע"פ שלא נעשה מצוה רק באותו חלק של הנר והפתילה שנשרף וכלה, מ"מ גם החלק שנשאר נחשב כנעשה בו מצוה, דהרי הכל גוף אחד ומחובר יחד, משא"כ בשמן שהוא דבר לח, משקה ונוזל, בזה לא נחשב חלק הנשאר כנעשה בו מצוה, כיון שלא נעשה מצוה רק במה שנשרף וכלה, ומה שנשאר אינו גוף אחד אתו לעולם.

האם המעלה היא במצוה ראשונה או במצוה שניה

עוד יש להסתפק בהאי דינא דהואיל ואיתעביד בה מצוה חדא, ליתעביד בה מצוה אחריתי, האם המעלה היא שהמצוה הראשונה מקבלת יותר חשיבות עי"ז שמקיימים עוד מצוה באותו דבר, או שהוא מעלה במצוה שניה שמקיימים מצוה יותר מהודרת כיון שהשתמשו לצורכה בדבר יותר מקודש, כיון שכבר קיימו מצוה בזה. ונ"מ טובא לדינא, דהרי אם יש הידור מצוה במצוה השניה, הלא צריך להוסיף לשלם עבור הידור מצוה, אבל אם עי"ז שיקיים המצוה השניה בדבר שהשתמש בו למצוה הראשונה, המצוה הראשונה מקבלת יותר חשיבות, עי"ז לא שמענו שצריך להוסיף בתשלום אחרי שכבר קיים את

המצוה. ועוד נ"מ בזה, שאם המעלה היא במצוה השניה, יש לדון אם נחשבת כהידור מצוה, ואם מעלה זו היא יותר ממעלות אחרות במצוה שניה, משא"כ אם המעלה היא שהמצוה הראשונה מקבלת יותר חשיבות עי"ז, אין זה נ"מ לגבי הידור במצוה השניה.

למה אין איסור של חבילות חבילות כשמקיים מצוה בדבר שכבר קיים בו מצוה אחרת

הנמו"י בברכות (ל"ט: - הובא במהר"י אבוהב על הטור סי' רע"א ד"ה ועל מה שאמר) הוקשה לו אהא דאמרינן שטוב שיברך המוציא על הככר שנעשה בו עירוב, דהרי יש בו משום חבילות חבילות, ותי' דבלייל שבת מצות עירוב כבר אזלה לה (וכעין זה כ' המאירי בשבת קי"ז:), והוסיף וז"ל אלא שיותר ראוי לעשות מצוה בדבר שנעשה בו מצוה, שיותר נכבד וחשוב הוא מדבר אחר עכ"ל.

לפ"ז לכאורה יש לדייק מלשונו שהמצוה השניה יש לה מעלה משום שכבר קיימו מצוה ראשונה, וא"כ בשמן זית שהפרישו ממנו תרו"מ יש לו מעלה לגבי נרות חנוכה יותר משמן מחו"ל, וממילא מסברא י"ל דראוי גם לשלם יותר עבורו כמו בכל הידור מצוה.

האם "כיון דאיתעביד בה מצוה חדא" נחשב כהידור מצוה או רק מעלה בקיום המצוה

אבל עדיין יש להסתפק, דאמנם בודאי יש מעלה לקיים מצוה בדבר שכבר קיים בה מצוה, אבל מי יימר שזה נחשב כ"הידור" במצוה גופא. בשו"ת בצל החכמה (ח"ג סי' ס"ח סק"ח) פסק שאם יכול לקיים מצוה בחפץ שכבר קיים בה חדא מצוה, אבל אז המצוה לא תהא כ"כ מהודרת, ומאידך גיסא יכול לקיים המצוה בחפץ שעדיין לא קיים בו מצוה, אבל אז המצוה תהיה יותר מהודרת, בודאי הידור מצוה שהוא חובה מדינא דגמי' עדיפא מהמעלה של כיון דאיתעביד בה מצוה חדא, והביא ראיי' מהרמ"א בהל' לולב (סי' תרנ"ד ס"א) שנוהגין ליקח ערבה חדשה כל יום בחוה"מ משום הידור מצוה, והתם לא אמרינן שישתמש דווקא בערבה של אתמול כיון דאיתעביד בה מצוה חדא.

אבל בשו"ת דבר יהושע (ח"א סי' י"ד) האריך בזה טובא, וס"ל שמעלת כיון דאיתעביד בה מצוה חדא, עדיפא מהידור מצוה, בתנאי שאין סיבה אחרת להעדיף ההידור מצוה, והביא ראיי' מהמבואר במ"א (סי' תרע"ג סק"א) שיקח לנר חנוכה משמן הנוטף מנר ביהכנ"ס אע"פ שיכול לקחת שמן זית ע"ש.

אתרוג מהודר או אתרוג שיש בו ריבוי מצוות

בשו"ת בית נאמן (להג"ר אברהם נתן עלבערג זצ"ל נדפס בשנת תרפ"ד - סי' י"ג) דן במעלת אתרוגי אי"י על אתרוגי קורפו, וכ' (שם סקע"ב) דיש להקדים אתרוגי אי"י שמקיים בהו הרבה מצוות, או קנה מיד עמיתך, והחזקת ישוב אי"י, ושאר מצוות התלויות בפרי הארץ, וקיי"ל דמרובה מצוותיה עדיפא כמבואר בזבחים (פ"ט:), השלמים קודמין לבכור מפני שהן טעונין מתן ד' וסמיכה ונסכים ותנופות חזה ושוק, והגמי' שם (פ"ט:). הקשה דבכור קודם שכן קדושתו מרחם ונאכל לכהנים, ותי' הגמי' אפ"ה מצוות יתירות עדיפי, והביא ראיי' משם דאע"פ שמעלת בכור גדולה שקדושתו מרחם ונאכל רק לכהנים, מ"מ שלמים דמרובה מצוות עדיפי, והביא שם עוד ראיי' מיומא (ל"ג:). דמערכה גדולה עדיפא שכן כפרתה מרובה, ומטעם זה כ' כיון דמרובה מצוות עדיף מהידור מצוה, יש להדר לקנות אתרוג מא"י אע"פ שאתרוגי קורפו יותר מהודרים. אמנם בשו"ת מחזה אברהם (או"ח סי' קמ"ח) ג"כ דן בשאלה זו, וכ' דיש כח ביד ב"ד לגזור שלא לקנות מאתרוגי חו"ל כדי לתמוך בתושבי אי"י, אבל בעצם השאלה אם הידור מצוה עדיף על פירות אי"י, אע"פ שאינו מזכיר הענין של ריבוי מצוות בפירות אי"י, מ"מ מבואר מדבריו דבודאי מעלת הידור עדיפא ליה לולא החיוב להחזיק בתושבי אי"י.

האם יש נ"מ אם הוא בעצמו קיים המצוה הראשונה או שהמעלה שבדבר זה כבר קויים מצוה

הרי דנחלקו הפוסקים בגדר של המעלה הזו של כיון דאיתעביד בה מצוה חדא, ונ"מ טובא, דאם הוא רק מעלה ולא הידור, מי יימר שגם ע"ז צריך לשלם יותר. עוד יש להסתפק, האם הוא מעלה במצוה שניה משום שבפועל נעשה מצוה בדבר זה כבר, וכגון בנד"ד שכבר קיימו מצות תרו"מ בשמן זה, לכן יש לו מעלה, או שמא המעלה היא במה שהגברא מהדר במצוה, והוא קיים המצוה הראשונה, ועכשיו הוא מקיים בזה גם המצוה השניה, וא"כ התיינת בעירוב תבשילין ולחם משנה שהוא בעצמו קיים שתי המצוות, משא"כ בשמן זית שהופרשו ממנו תרו"מ ע"י אחרים, אפשר כיון שהוא לא הפריש תרו"מ, אין זו מעלה בשמן, אלא בגברא שמראה חביבותיה למצוות במה שמקיים מצוה שניה עם מה שכבר קיים מצוה, וא"כ אפשר בכלל אין מקום להדר בשמן זית של א"י כשהוא לא הפריש תרו"מ, ועדיין צ"ע.

כמה צריך להוסיף לצורך הידור מצוה

עוד יש להסתפק, אפילו אם נאמר שיש מעלה בהדלקת נרות משמן זית מא"י, כמה צריך להוסיף כדי לקנות שמן זית זה. מצד אחד נפסק בשו"ע (סי' תרע"א ס"א) שעני המתפרנס מן הצדקה צריך למכור את כסותו כדי להדליק נרות חנוכה ולפרסם הנס, ובפשטות זה הרבה יותר מחומש מנכסיו. אבל רע"א שם ציין לפמ"ג שכתב דכמו שאסור לבזבז יותר מחומש לאתרוג, כמו"כ לצורך שמן לנר חנוכה.

והנה האור שמח (הל' חנוכה פ"ד הי"ב) דייק מהרמב"ם שצריך למכור כסותו גם לצורך הידור מצוה, אבל המ"ב (סי' תרע"א סק"ג) כ' בשם האחרונים שאינו מחוייב לעשות כן רק לנר אחת כל לילה, ולפ"ז בנד"ד אפילו אם ראוי להוסיף כדי לקנות שמן זית המיוצר בא"י, מ"מ לפי המ"ב אינו חייב להוסיף לצורך הדלקת ההידור מצוה, שהוא כל מה שיותר מנר אחד בכל לילה.

סיכום לדינא

תבנא לדינא, בשאלה האם ראוי להדר להדליק נרות חנוכה דווקא בשמן זית מא"י ולא מחו"ל, וכמה צריך להוסיף לצורך הידור זה, נחלקו הפוסקים אם המעלה להדליק בשמן זית הוא משום זכר לשמן זית שבמקדש, או משום שהוא בוער יותר טוב, והדברות משה דייק מהמ"ב שהביא המהר"י ברונא, שאינו זכר לשמן זית בבהמ"ק, ולפ"ז יכול להדליק גם בשמן זית מחו"ל, אבל לפי הכל בו והלבוש והח"א שהדלקה בשמן זית היא זכר למקדש, ושם הדליקו בשמן זית מא"י, ולפי הא"ר שכתב דיש להוסיף קצת, יש להסתפק כמה צריך להוסיף, אבל גם לשיטתם, שיטת המ"ב שאין צריך להוסיף להידור, אלא לגוף המצוה של נר אחד כל לילה.

אמנם יש סברא אחרת להדליק בשמן זית מא"י, משום דאיתעביד בה מצוה חדא של הפרשת תרו"מ, אבל זה תלוי אם מעלה זו שייכת גם בשירי המצוה, דהרי אינו מדליק בשמן של תרו"מ גופא, ואע"פ שיש ראיות שגם בשיריים יש מעלה, אפשר היינו דווקא בשיריים של גוש אחד כמו פתילות, ולא בשיריים של דבר נזולי שאין קשר בין טיפה לטיפה. עוד יש להסתפק אם מעלה זו שייכת גם כשהוא בעצמו לא קיים המצוה הראשונה, אלא המצוה קויימה ע"י אחרים בשמן זה. עוד יש להסתפק אם זה נחשב כהידור, ואז שייך לדון כמה צריך להוסיף להידור מצוה (של נר אחד כל לילה – לשיטת המ"ב), או שזה רק מעלה, ולא מצאנו שצריך להוסיף על המחיר לצורך מעלה זו. עוד העירו לי, דיש לברר אם השמן זית בא"י בא מזיתים שגדלו בכרמים של נכרים, דאם הם גם עשו את השמן זית, הרי הוא פטור מתרו"מ, ולכמה שיטות גם אם הגמר מלאכה נעשה ע"י יהודים ג"כ פטור מתרו"מ.